

**Prof. assoc. dr. Teki KURTI**  
**(Tiranë)**

**VËSHTRIM I SHTYPIT SHQIPTAR MBI HEROIN  
KOMBËTAR ISA BOLETINI**

Si pasojë e masave represive të xhonturqve si dhe Luftës së Parë Ballkanike në Shqipëri u mbyllën gazetatat që botoheshin në Korçë, Shkodër dhe Elbasan. Kështu, më 28 nëntor të vitit 1912, në Shqipëri nuk kishte organe të shtypit kombëtar. Në ditën e madhe të historisë sonë kombëtare, kur do të merrte udhë shteti i ri shqiptar, doli domosdoshmëri ngritja e shtypit ku qendra do të ishte Shqipëria. Në këtë fushë një kontribut të veçantë e dhanë publicistë e gazetarë që erdhën nga koloni të ndryshme, kryesisht të ardhurit nga Rumania. Me interesimin e drejtpërdrejtë të Qeverisë së Përkohshme të Ismail Qemalit, erdhi nga Italia një shtypshkronjë e madhe. Ajo filloi punë më 1 gusht 1913, ku nisi të botohej gazeta qeveritare “Perlindja e Shqipëniës”<sup>1</sup>, e kështu me radhë. Në Durrës filloi botimi i gazetës “Ushtimi i Krujës”<sup>2</sup>, në Shkodër filloi botimin gazeta

---

<sup>1</sup>Luan Zelka, *Shtypi shqiptar gjatë viteve të pavarësisë (1913-1939)*, Toena, Tiranë, 2001, f. 12.

<sup>2</sup>*Po aty*, f. 13.

“Taraboshi”<sup>3</sup> si dhe në Gjirokastrë e më gjerë. Tematika e shtypit në këtë periudhë lidhej kryesisht me dy detyrat kryesore të kohës:

1. Me bashkimin e popullit për të forcuar pavarësinë e shtetit të ri shqiptar;
2. Me rolin e gazetave në fushën e informacionit, për të qartësuar qëndrimet shoviniste e antishqiptare të Greqisë, Serbisë e Malit të Zi.

Në shtypin e kohës janë denoncuar barbarizmat e ushtrive të tyre ndaj popullsisë civile, në trojet që i ishin caktuar Shqipërisë nga Fuqitë e Mëdha si dhe në trojet shqiptare, që mbetën nën zgjedhën e tyre. Në faqet e shtypit të kohës së pavarësisë ka shkrime që i kushtohen organizatorit dhe pjesëmarrësve të drejtpërdrejtë të lëvizjeve dhe luftërave të pandërprera kundër pushtimit osman në fund të shek. XIX dhe në fillim të shek. XX, Isa Boletini, i cili luftonte për bashkimin e të gjithë shqiptarëve dhe tokave shqiptare në një shtet të pavarur e sovran. Kuvendi historik i bashkimit kombëtar të shqiptarëve, të mbledhur në Vlorë më 28 nëntor 1912 gjeti pasqyrim të plotë në gazetën “Perlindja e Shqipëniës”, që doli më 6 gusht 1913, në numrin e saj të parë<sup>4</sup>.

Sipas artikullit “Vendimet e Kuvendit Kombëtar të Vlorës” i bëhet me dije opinionit se për gjendjen në Kosovë, Isa Boletini nuk do të ishte prezent në mbledhjen e parë të këtij Kuvendi<sup>5</sup>. Sipas shtypit, Isa Boletini do të ishte në mbledhjen e dytë të 30 nëntorit 1912 ku thuhej “si delegatë të ri erdhën z. Mehmed Pashë Dërrhalla, Isa Be Boletini, Ajdin Be Draga, Dervish Be Ipeku nga Kosova”<sup>6</sup>. Nga kjo mësohet që Isa Boletini udhëtoi në krah të atit të shqiptarëve

<sup>3</sup>*Po aty*.

<sup>4</sup> Gazeta “Perlindja e Shqipëniës”, viti I, Vlonë, 6 gusht 1913, nr. 1, f. 1.

<sup>5</sup> Gazeta “Perlindja e Shqipëniës”, V. II, nr. 6, dt. 31 dhjetor 1914, f. 4.

<sup>6</sup>*Po aty*, nr. 7, 4 dhjetor 1914, f. 5.

Ismail Qemalit në Evropë në mbrojtje të kombit shqiptar dhe të trojeve të tyre. Në shkrimin “Një fjalë e Isa Bej Boletinit”<sup>7</sup> thuhej: “Luanët e Malësisë së Kosovës dhe të Malësies s’Shkodrës mendohen të ngrihen e të luftojnë burrërisht kundra tyranëvet, për t’u bashkuar me vëllezërit e tjerë të Shqipënies së lirë”. Dhe më tej i bëhej me dije Evropës “që gjer sa pa mbushur qëllimet dhe dëshirat e tyre, shqiptarët e Kosovës dhe të Hotit e të Grudës kurrë nuk do të qetësohen, por do të luftojnë gjer më në fund, sa të mos mbetet këmbë burri dhe kështu paqa në Ballkan për ditë do të jetë në rrezik”<sup>8</sup>. Shkrimi pasqyron përgjigjen që Isa Boletini i kish dhënë një korrespondenti:

“Neve, ju thamë qeveritarëve të Romës, të Vjenës, të Parisit dhe të Londrës, që populli ynë kurrë nuk mundet të duronjë të copëtohet. Pas trembëdhjet kryengritjeve të përgjakshme, në të cilat derdhëm kaq gjak për liriën tonë, na dha më në fund Evropa ç’varjen t’ënë. Por gjysmën më të madhe të kombit, duan t’ia bëjnë theror armiqve”. Isa Boletini vazhdon thënien e tij: “Kosova, zemra e Shqipëriës, po na humbet. Fiset e Hotit e të Grudës, të cilët luftuan kaq trimërisht për çështjen shqiptare, po i jepen Malit të Zi, 34 qytete shqiptare u dhanë në duart e armiqve t’anë”<sup>9</sup>.

Shtypi, në vijim të përmbushjes së misionit të tij, për të informuar publikun rreth luftërave të përgjakshme të shqiptarëve për bashkimin e trojeve të tyre, vazhdon me shkrimin “Shqiptarët hyjnë në Tuz”. Duke iu referuar agjencive të huaja, “lajmërohet prej Shkodre se çeta shqiptare, nën kryesinë e Isa Boletinit dhe Bajram Currit, u përpoqën dhe e shtyen ushtrinë serbe në Dibrë dhe afër Prizrenit. Ushtarët malësorë i zunë gjithë malet e kufirit”. “Në

<sup>7</sup> Gazeta “Perlindja e Shqipërisë”, V.I, nr. 7, 3 vjeshtë e I, 1913, f. 3.

<sup>8</sup> *Po aty*, f. 4.

<sup>9</sup> *Po aty*.

Beligrad - vazhdon shkrimi - u hap zani se shqiptarët hynë në Tuz duke dëbuar ushtarët malazez që gjendeshin atje”<sup>10</sup>. Edhe shtypi shqiptar, që botohej jashtë Shqipërisë, kryesisht “Dielli” që botohej në Amerikë dhe “Liri e Shqipërisë” që botohej në Sofje nga Kristo Dako, e intensifikuan gamën e shkrimeve të tyre mbi portretin e Isa Boletinit. Kështu, në “Liria e Shqipërisë”<sup>11</sup> do të quhej titan dhe gjeneral i madh i Kosovës e fuqi drejtuese e ushtrisë së Shqipërisë, tmerr i Turqisë e kryengritësi i parë kundër tiranisë. Shkrimi e portretizon Isa Boletinin si të urtë, të butë e të qetë, të ëmbël, të ngadalshëm në fjalë dhe fisnik në sjellje që sa herë që fliste dorën e djathtë e vendoste në zemër.

Shkrimi na informon se Isa Boletini që ishte i gjatë nga më të gjatët e madhështor me shtat, e kalorës në sjelljet e tjera, në gjithë shëtitjet që bëri në qytetet më të mëdha të Evropës në mes të njerëzve më përfaqësues e të qytetëruar, kurrë nuk i ndërroi teshat e tij kosovare të cilat i jepnin atij një pamje madhështore e të hijshme. Theksojmë që Isa Boletini në këtë periudhë të veçantë të historisë sonë kombëtare ishte kudo: ai është në Evropë në krah të Ismail Qemalit e Luigj Gurakuqit, në Kosovë në krahë të Bajram Currit e Hasan Prishtinës dhe përsëri në Shqipërinë e lirë në mbrojtje të shtetit shqiptar dhe Princ Vidit që u rrezikua nga qamilizmi dhe fillimi i Luftës së Parë Botërore. Disa gazeta në këtë periudhë Isa Boletinin do ta quanin kryetarin e Kosovës që bashkë me shumë shokë të tjerë ka shkuar në Shqipëri të Veriut që të luftojë kundra tiranisë serbe<sup>12</sup>. Në shkurt 1916 shtypi njoftonte se, si rezultat i Luftës së Parë Botërore malet e egra dhe të akullta të Shqipërisë janë plot me kufoma. Korrespondenti e vërteton lajmin që Isa Boletini u

<sup>10</sup> Gazeta “Perlindja e Shqipëniës”, nr. 16, 4 vjesht’ e I, 1913, f. 5.

<sup>11</sup> Gazeta “Liri e Shqipërisë”, Kristo Luarasi Direktor, nr., dt.

<sup>12</sup> Gazeta “Liri e Shqipërisë”, Sofje, nr. 81, 5 gusht 1913, f. 1.

vra bashkë me djemt' e tij"<sup>13</sup>. Në njoftim nuk jepen hollësi mbi ngjarjen dhe vendin e saktë të saj. Në vitet e Luftës së Parë Botërore deri në përfundim, gjatë përpjekjeve për rinjohjen dhe organizimin e shtetit të pavarur shqiptar, deri në konsolidimin e tij në vitet '30, shtypi shqiptar është ndalur shumë pak mbi figurën e Isa Boletinit.

Në gazetën "Ora", në periudhën e monarkisë, në rubrikën "Kujtime historike", shkrimi "Një kujtim nga jeta e Isa Boletinit", jepte episode interesante të jetës dhe veprimit të Isa Boletinit, siç ishte përshkruar nga gazetari i vjetër Leo Aleksandër Freundlich. Sipas këtij shkrimi Isa Boletini, duke udhëtuar bashkë me Ismail Qemalin nëpër kryeqytetet e Evropës në Vjenë, jep këtë deklaratë politike: "Në radhë të parë shpall që emni jem është Boletini e jo Boljotinac sikurse më thërrasin serbët"<sup>14</sup>. E dyta "nuk kemi me e lejuë kurrë copëtimin e vilajetit të Kosovës". Isa Boletini citohet të ketë thënë që: "Do të ishte një vepër tepër antinjerëzore nëse, Europa e civilizuar do t'i lënë vëllezërit t'onë në duar t'anmikut, i cili është sjellë tepër barbar kundrejt nesh". Pra, vazhdon Boletini - "unë nuk do ta bejsojshe që Europa, me një kulturë të naltë, do të na bante një padrejtësi kaq të madhe"<sup>15</sup>.

Shkrimi evidenton aftësitë e veçanta të Isa Boletinit jo vetëm si strateg por, dhe si diplomat e njohës të mirë të historisë tonë kombëtare, ballkanike dhe evropiane. Kështu, ai nënvizon faktin që është "shumë e kjartë që Turqia nuk e kishte fuqinë e brendshme dhe kulturën, që vendeve të pushtuara t'u jepte një kulturë të mirë. Gjithë bota e di pazotësinë e Serbisë dhe të Malit të Zi me pikëpamjen njerëzore dhe të civilizacionit". Dhe ai beson që Evropa tashti do të

---

<sup>13</sup> Gazeta "Dielli", nr. 581, february 3, 1916, f. 1.

<sup>14</sup>*Po aty*.

<sup>15</sup>*Po aty*.

jepte një fjalë fuqie, përndryshe, jemi të shtrënguar të luftojmë për vdekje me armikun tonë<sup>16</sup>.

Shteti totalitar shqiptar i pas Luftës së Dytë Botërore, në kuadër të propagandës së madhështisë së komb-shtetit ka vlerësuar figurat e Rilindjes Kombëtare, në veçanti Isa Boletinin si një ndër udhëheqësit kryesorë të pavarësisë në krah të Ismail Qemalit dhe shtetit shqiptar. Isa Boletini u shpall “Hero i Popullit”. Për të u bënë këngë, poezi, përmendore dhe deri film, ku bëmat e tij glorifikohen. Në shtypin e kontrolluar të kohës nga partia në pushtet gjejmë shkrime nga penat më të mëdha të historiografisë shqiptare. Në një shkrim të gazetës “Zëri i Popullit” të vitit 1976, profesori Stefanaq Pollo shkruante: “Figura e Isa Boletinit dhe lufta e tij janë të lidhura ngushtë me historinë e popullit të Kosovës e të gjithë Shqipërisë dhe nuk mund të kuptohet jashtë tyre”<sup>17</sup>. Po në këtë gazetë më 23 janar 1981, profesor Bujar Hoxha, me rastin e 65-vjetorit të rënies së Isa Boletinit shkruante: “Isa Boletini zë një vend me rëndësi në historinë e Shqipërisë të fundit të shekullit XIX dhe të fillimit të shek. XX. Në të mishërohet dashuria për Atdheun e lirinë e tij...”<sup>18</sup>.

Shkrimi bën një analizë të hollësishme të luftërave për liri dhe të gjithë veprimtarisë drejtuese të Isa Boletinit si strateg ushtarak e si diplomat i vendosur në mbrojtje të trojeve shqiptare. Futja e Shqipërisë në rrugën e demokracisë dhe ngritja e shqiptarëve në trojet e tyre, jashtë kufijve politikë, në luftë për liri solli dhe vërshimin e shtypit të lirë në Shqipëri. Në këtë shtyp kemi shkrime të spikatura të specialistëve të historiografisë, si: prof. Marenglen Verli, prof. Gazmend Shpuza, prof. Fatmira Musaj, por edhe të dhjetëra e

---

<sup>16</sup>*Po aty*.

<sup>17</sup> Gazeta “Zëri i popullit”, Tiranë, 23 janar 1976, nr. 19 (8562), f. 3, Artikulli “Isa Boletini patriot dhe luftëtar i shquar”.

<sup>18</sup>*Po aty*, 23 janar 1981, nr. 19, f. 3.

dhjetëra të tjerëve që me shkrimet e tyre e informonin opinionin mbi rolin atdhetar e patriotik të Isa Boletinit në luftë për liri e pavarësi kombëtare.

Në shumicën e gazetave të shtypit të Shqipërisë shkrimet për Isa Boletinin shoqërohen me fotot e Ismail Qemalit dhe Isa Boletinit, si shqipja në flamur me dy koka. Si përfundim, mund të themi, se shtypi shqiptar me gjithë vështirësitë e panumërta ekonomike dhe politike ia ka arritur të evidentojë vlerat e Isa Boletinit si burrë kuvendesh dhe strateg i kryengritjeve të mëdha, si mburojë e pavarësisë kombëtare të 1912 dhe si luftëtar i pamposhtur i bashkimit të të gjitha trojeve etnike shqiptare. Kështu, shtypi ka arritur të japë një kontribut të veçantë në rritjen e ndërgjegjes gjithëkombëtare.

Prof. asoc. dr. Teki KURTI

## SUMMARY

### **A REVIEW OF THE ALBANIAN PRESS REGARDING THE NATIONAL HERO ISA BOLETINI**

The paper attempts to bring forth a representation of the Albanian press regarding one of the most renowned personalities of our history, the national hero Isa Boletini. The patriotic figure of Isa Boletini is closely related to the attempts and the battles of the Albanian people on their plight to independence and national unification. Regarding the activity of Isa Boletini, the Albanian press highlights his bravery as a warrior and a leader, as a head of uprisings such as the one at the canyon of Caraleve etc. The Albanian press values Isa Boletini for his contribution in ensuring national independence amidst the contribution of Ismail Qemali, Luigj Gurakuqi, Hasan Prishtina, Bajram Curri etc.

The Albanian press informs us regarding his ceaseless war in the path of liberating Kosova from the Serbs and Montenegrins as well as in his path of defending the newly formed state of Albania. The press pertaining to the period after the Second World War also informs us on the activity of Isa Boletini in regards to his collaboration with Ismail Qemali. The Albanian press published the picture of Ismail Qemali and Isa Boletini together in Vlorë in every major political development such as that of 1968, 1981 and so forth, as a way to show that we were united as a nation at all times.